

מסכת יבמות פרק י"ב - "מְצוֹת חֲלִיצָה"

1. קא, א-ב

רס"י

מתני'
ואפילו שלשתן הדיוטות.
 שאינן (מסנהדרי עירן)
 ובגמרא פריך מאי דיינין:
מנעל. של עור רך הוא כעין
 שלנו:
חליצה כשרה. אבל
 לכתחלה לא כדמפרש
 לקמן משום מנעל המרופט
 שניטל גבו אבל עיקר
 חליצה בסנדל והוא של עור
 קשה ומבושל ומשנפחת
 אין לו תקנה ואין דרך
 לנועלו: **באנפיליא.** של בגד
 קלצוין { **נעל-בד** } בלע"ז:
פסולה. דמידי דמגין בעינן
 דכתיב (דברים כה) נעלו
 ונעל מידי דמגין הוא
 דכתיב (יחזקאל טז)
 ואנעלך תחש והוא עור:
עקב. שול"א { **סוליה**
[בדפוס סונצינו: של"ן -
עקב. אך ראה לקמן קב.] }
 בלע"ז:
מן הארכובה ולמעלה.
 שנחתך רגלו מן הארכובה
 וחלץ מן הארכובה
 ולמעלה:
או בשל שמאל בימין
כשרה. אבל חליצה של
 שמאל קתני בפירקין
 (לקמן קד.) פלוגתא: **חלצה**
בגדול. סנדל שלא היה
 למדת רגלו אבל הוא יכול
 ללכת בו: הכי גרסינן או
 בקטן החופה את רוב רגלו
 חליצתה כשרה:

גמ'
להקרות. ליבם לא חפצתי
 לקחתה (דברים כה) מאן
 יבמי להקים וגוי ככה יעשה
 לאיש וכולן בלשון הקדש:
זקנים. ועלתה יבמתו
 השערה אל הזקנים (שם):
זקני. וקראו לו זקני עירו
 (שם) אבל ונגשה יבמתו
 אליו לעיני הזקנים (שם)
 לא קא חשיב דכיון דכתיב
 הזקנים אהנך דלעיל קאי:
כך ב"ד מנוקים מכל מום.
 יליף מהאי קרא כולך יפה
 רעייתי דאיירי בסנהדרין:

משנה

**מְצוֹת חֲלִיצָה - בְּשִׁלְשָׁה דְיֵינִין,
 וְאִפְּלוּ שְׁלֹשָׁתָן הַדְּיוֹטוֹת.**

חליצה:
במנעל - חליצתה כשרה,
באנפיליא - חליצתה פסולה.
בסנדל שיש לו עקב - כשרה,
ושאין לו עקב - פסול.
מן הארכובה ולמעלה - חליצה כשרה.
מן הארכובה ולמעלה - חליצה פסולה.
חלצה בסנדל שאין שלו, או בסנדל של עץ, או בשל שמאל בימין - חליצה כשרה.
חלצה בגדול שהוא יכול להלוך בו, או בקטן שהוא חופה את רוב רגלו - חליצתה כשרה.

גמרא

ומאחר ד"אפילו שלש הדיוטות" - "דיינין" למה לי?!

הא קא משמע לן:
 דבעינן בשלשה שידועים להקרות כעין דיינים.

תנינא להא דתנו רבנן:
"מְצוֹת חֲלִיצָה - בְּשִׁלְשָׁה שְׂיֻדְעִין לְהַקְרוֹת כְּעֵין דְיָנִים."
רבי יהודה אומר:
בחמשה."

מאי טעמא דתנא קמא?

דתנ"א:
"זקנים"²⁰⁰ (דברים כה, ז) - **שנים.**
ואין בית דין שקול - מוסיפין עליהו עוד אחד, הרי כן שלשה."

ורבי יהודה?

"זקני"²⁰¹ (דברים כה, ח) - **שנים,**
"זקנים" - שנים,
 ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהו עוד אחד, הרי כן חמשה.

ותנא קמא האי "זקני" מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לרבויי: "אפילו שלשה הדיוטות".

ורבי יהודה, "הדיוטות" - מנא ליה?

נפקא ליה מ"לעיני" (דברים כה, ט),
 דאמר מר: "לעיני" - פרט לסומים,
 ומדאיצטריך "לעיני" למעוטי סומים, שמע מינה: דאפילו הדיוטות.
 דאי סלקא דעתך: סנהדרין בעינן, למה לי למעוטי סומין?
 מדתני רב יוסף נפקא,
 דתני רב יוסף:
"כשם שבית דין מנוקים בצדקה, כך בית דין מנוקים מכל מום."

²⁰⁰ ... ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים...

²⁰¹ וקראו לו זקני עירו...

קא,ב, וּשְׁאָמַר: "פְּלֶךְ יִפְהַ רְעִינִי וּמוֹם אֵין בְּךָ" (שיר השירים ד, ז).

רַס"י

בישראל. להקים לאחיו שם
בישראל:

ואידך, ההוא "לְעִינִי" מאי עביד ליה?

ההוא לכְדַרְכָּא הוא דְאָתָא.

דְאָמַר רַבָּא:

צְרִיכִי דְיִינִי לְמִיחֻזֵי רוּקָא דְקָא נְפִיק מִפּוּמָא דִּיבְמָה,
דְכְתִיב: "לְעִינֵי הַזְּקֵנִים... וְיִרְקָה" (דברים כה, ט).

ואידך נמי מִיבְעֵי לִיה לְכַדְרְכָּא!

אֵין הֲכִי נְמִי,

וְאֵלָא "הַדְּיוֹטוֹת" מְנָא לִיה?

נְפָקָא מִ"בִּישְׁרָאֵל" - יִשְׂרָאֵל כָּל דְהוּ.

ואידך, הַאי "יִשְׂרָאֵל" מאי עביד ליה?

מִיבְעֵי לִיה לְכַדְתְּנִי רַב שְׁמוּאֵל בְּרִי יְהוּדָה:

"בִּישְׁרָאֵל" (דברים כה, ז) - בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
וְלֹא בְּבֵית דִּין שֶׁל גְּרִים."

ואידך?

"בִּישְׁרָאֵל" (דברים כה, י) אַחֲרֵינָא כְּתִיב.

ואידך?

מִיבְעֵי לִיה לְכַדְתְּנִיא:

"אָמַר רַבִּי יְהוּדָה:

פַּעַם אַחַת הָיִינוּ יוֹשְׁבֵינָא לְפָנֵי רַבִּי טְרַפּוֹן,

וּבָאָה יְבָמָה לְחִלּוּץ,

וְאָמַר לָנוּ: עֲנוּ בּוֹלְכֵם: "חִלּוּץ הַנַּעַל" (דברים כה, י).

ואידך?

מִ"זְקָרָא" נְפָקָא.

אֵלָא מַעֲתָהּ, "זְקָרָאוּ"²⁰² - שְׁנַיִם,

"וּדְבָרוּ" - שְׁנַיִם,

הֲכִי נְמִי לְרַבִּי יְהוּדָה הָרִי כָּאן תַּשְׁעָה!

לְרַבְּנָא הָרִי כָּאן שְׁבַעָה!

ההוא מִיבְעֵי לִיה לְכַדְתְּנִיא:

"זְקָרָאוּ לוֹ" - וְלֹא שְׁלוּחָם,

"וּדְבָרוּ אֵלָיו" - מִלְמַד שְׁמַשְׂיָאִין לוֹ עֲצָה הַהוֹגֵנָת לוֹ.

שְׂאָם הָיָה הוּא יֶלֶד וְהִיא זְקֵנָה,

הוּא זְקֵן וְהִיא יֶלְדָה,

אוּמְרִים לוֹ: מַה לָּךְ אֲצִל יֶלְדָה, מַה לָּךְ אֲצִל זְקֵנָה, פְּלֶךְ אֲצִל שְׁכַמּוֹתָךְ, וְאֵל תְּכַנִּים קִטְטוֹ

2. קא, ב

רש"י

וּסְתָם לֵן תְּנָא כּוּוּתִיָּהּ. בּמִתְנִי:
 הַחֲלִיצָה וְהַמִּיאוּנִין בְּשִׁלְשָׁה.
 וּסְתָמָא הִיא בְּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין:
 בְּבֵית דִּין. סִנְהֶדְרִין:
 חֲלִיצָה תְּרֵי סְתָמֵי נִינְהוּ. הַךְ
 מִתְנִי דִּידֵן וְהַךְ דְּסִנְהֶדְרִין:
 דְּתַנּוּ. בְּפִי כִיצַד מִי שְׂאֵסֵר אֶת
 הָאִשָּׁה בְּנֹדֵר הָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנְהּ
 מִיאֲנָה אוֹ שְׁחֲלִצָה בְּפִנּוּי יִשְׁאַנְהּ
 וְלִכְּאֵ מִשּׁוּם הָסֵר מִמֶּךָ עֲקֻשׁוֹת
 פּה:
 מִפְּנֵי שֶׁהוּא ב"ד. כְּלוּמַר לֹא
 יַחֲדֵי הִיָּה שֵׁם דְּנִימָא בְּשִׁבְלֵו
 נִתְכוּוֹן שֶׁהָרִי ב"ד הִיָּה שֵׁם וְאִין
 ב"ד פְּחוּת מִשְׁלֶשָׁה:
 הוּאִיל וּסְתָמָא בְּמִקּוּם מַחְלוּקָתָא
 הִיא. שְׁנַחֲלַק שֵׁם רַבִּי יְהוּדָה
 בְּדַבְּרֵי אַחֵר וּבְדַבְּרֵי זֶה לֹא נַחֲלַק
 ש"מ הַדֵּר בִּיה אֲבֵל מִיאוּנִין לֹאוּ
 סְתָמָא בְּמִקּוּם מַחְלוּקָתָא הִיא
 דֵּהֲנֵךְ תְּנַאֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה
 וּר"א בְּרַבִּי יוֹסֵי לֹא מִיִּיתֵינֵן
 הֵתֵם אֲפֻלּוּגְתָא אַחֲרִיתֵי דְּנִימָא
 מִדְּלֵא אִיפְלוּג בְּהָא ש"מ הַדְּרֵי
 בְּהוּ:
 לְמַקְבַּע דּוּכְתָא. לְשֵׁם כֵּךְ:
 הַשְּׁעָרָה. מִקּוּם מְזוּמֵן לְכַךְ
 מִשְׁמַע:

אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נַחֲמָן:
 הֲלֵכָה:
 חֲלִיצָה - בְּשִׁלְשָׁה,
 הוּאִיל וּסְתָם לֵן תְּנָא כּוּוּתִיָּהּ.

אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן:
 אִי הָכִי, מִיאוּן נְמִי,
 דִּתְנֵן:
 "הַמִּיאוּן וְהַחֲלִיצָה - בְּשִׁלְשָׁה" (סִנְהֶדְרִין ב.).

וְכִי תִימָא: הָכִי נְמִי,
 וְהִתְנַיָּא:
 "מִיאוּן:

בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים:
 בֵּית דִּין מוֹמְחִין,
 וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים:
 בְּבֵית דִּין, וְשִׁלְשָׁה בְּבֵית דִּין.
 אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים שְׂצָרִיךְ שְׁלֶשָׁה.
רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי:
 מְבַשְּׂרִין בְּשָׁנִים".

וְאָמַר רַב יוֹסֵף בְּרַב מְנַיִמִי אָמַר רַב נַחֲמָן:
 הֲלֵכָה כְּאוֹתוֹ הוּוּג!

הֵתֵם - חֵד סְתָמָא,
 וְהָכֵא - תְּרֵי סְתָמֵי.

הֵתֵם נְמִי תְּרֵי סְתָמֵי נִינְהוּ!
 דִּתְנֵן:

"מִיאֲנָה אוֹ שְׁחֲלִיצָה בְּפִנּוּי - יִשְׁאַנְהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֵּית דִּין" (יבמות כה:);

אֵלּא, הֵתֵם - תְּרֵי סְתָמֵי,
 הָכֵא - תְּלָתָא סְתָמֵי.

מִכְּדִי הָא סְתָמָא וְהָא סְתָמָא, מַה לִּי חֵד סְתָם, מַה לִּי תְּרֵי סְתָם, מַה לִּי תְּלָתָא?

אֵלּא אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַב יִצְחָק:
 הוּאִיל וּסְתָם בְּמִקּוּם מַחְלוּקָתָא,
 דִּתְנֵן:

"סְמִיכְתָּ זְקֵנִים וְעֶגְלָה עֲרוּפָה - בְּשִׁלְשָׁה,
 דְּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי.
 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר:
 בְּחֻמְשָׁה.

הַחֲלִיצָה וְהַמִּיאוּנִין - בְּשִׁלְשָׁה" (סִנְהֶדְרִין ב.). - וְלֹא קִפְלִיג רַבִּי יְהוּדָה,
 שְׁמַע מִינָהּ: הַדֵּר בִּיה רַבִּי יְהוּדָה.
 שְׁמַע מִינָהּ.

אָמַר רַבָּא:
 צְרִיכִי דִּינֵי לְמִיקְבַּע דּוּכְתָא,
 דְּכְתִיב: "וְעֵלְתָה וּבְמִתּוֹ הִשְׁעָרָה אֶל הַזְּקֵנִים" (דברים כה, ז).

רַב פִּסְאֵ וְרַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ עֲבָדֵי עוּבְדָא בְּחֻמְשָׁה.

כְּמַאן?

רַס"י

לפרסומי מילתא. דחלוצה היא ולא לינסבא לכהן אי"נ דליתו אינשי וליקפצו עלה:
לזירזא דקני. חבילה של קנים והלכו לישוב שם לשם חליצה זו:
תנינא. גרסינן יש ברייתא בידי וקתני בה בישראל בית דין של ישראל כו' והכי אמר לעיל דרב שמואל בר יהודה קתני לה:
ואנא גר אנא. הוא ואביו נתגירו הלכך פסילנא לחליצה:
מרענא שטרא אפומיה. דאי אומר ידענא ביה דפריע לא מיזדקינא למיגבא ביה:
גר דן את חברו. דיני נפשות דאילו דיני ממונות אפילו לכל ישראל דתנן (סנהדרין דף לב.) הכל כשרים לדון דיני ממונות ואמר'י הכל לאתויי מאי לאתויי גר:
עליך הוא דבעינן מקרב אחיך. אבל על הגר אפי' חבירו אתה מקים עליו. דין בכלל מלך דכתיב (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ אם דומה דין למלך שאין צריך כלום יעמיד ארץ ועוד שימות הרבה כתובים כאן כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך:
בישראל. משמע שיהא ישראל מכל צדדין: במילתה דרבה גרסינן חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין. ומדקאמר אם יבא אליהו כו' דכל כמה דלא אתי אליהו ואמר לא חלצין אלמא מנעל לכתחלה לא ובדרב יוסף גרסי' אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו וכל כמה דלא אמר לן אליהו אין חולצין במנעל חלצין לכתחלה:

כְּרַבִּי יְהוּדָה.

וְהָא הֲדַר בֵּיה!

לְפָרְסוּמֵי מִילְתָּא.

רב אשי איקלע לבי רב כהנא,
 אָמַר לֵיה: סָלִיק מִרְ לְגַבְוֵי לְמַלּוּי בֵּי חַמְשָׁה.

אָמַר רַב כְּהֵנָּא:

הָוּה קְאִימְנָא קַמֵּיה דְרַב יְהוּדָה, וְאָמַר לֵי: תָּא סַק לְזִירְזָא דְקֵנִי, לְאִיצְטְרוּפֵי בֵּי חַמְשָׁה.
 אָמְרוּ לוּ: לָמָּה לֵי חַמְשָׁה?
 אָמַר לָהּוּ: כִּי הִכִּי דְלִיפְרָסִם מִילְתָּא.

רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה הָוּה קְאִי קַמֵּיה דְרַב יְהוּדָה,

אָמַר לֵיה: סַק תָּא לְזִירְזָא דְקֵנִי לְאִיצְטְרוּפֵי בֵּי חַמְשָׁה, לְפָרְסוּמֵי מִילְתָּא.
 אָמַר לֵיה: תְּנִינָא:

"בִּישְׂרָאֵל - בְּבֵית דִּין יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בְּבֵית דִּין שְׁל גְרִים,"
 וְאָנָּא גַּר אָנָּא.

אָמַר רַב יְהוּדָה:

כְּגוֹן רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, מְפִיקְנָא מְמוֹנָא אַפּוּמִיה.

מְפִיקְנָא סְלָקָא דְעֵתְךָ?!

וְהָא **"עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים"** אָמַר רַחֲמֵנָּא (דברים יז, טו)!

אָלָא, מְרַעְנָא שְׁטָרָא אַפּוּמִיה.

אָמַר רַבָּא:

קַבֵּא גַּר דֵּן אֶת חֲבִירוֹ, דְּבַר תּוֹרָה,

שְׁנַאמַר: **"שׁוֹם תְּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ,****מִקְרָב אַחֶיךָ תְּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ"** (דברים יז, טו).**"עֲלֶיךָ"** הוּא דְבַעֲיָנָּא **"מִקְרָב אַחֶיךָ"**,

אָבַל גַּר - דֵּן אֶת חֲבִירוֹ גַּר.

וְאִם הִיתָה אַמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל - דֵּן אֶפִּילוּ יִשְׂרָאֵל.

וְלַעֲנִין חֲלִיצָה - עַד שֶׁיְהֵא אָבִיו וְאִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל,

שְׁנַאמַר: **"וְנִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל"**²⁰³ (דברים כה, י).

3. קב, א

רס"י

ה"ג אמר לו וכי חולצין במנעל. ול"ג והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו שאין מנעל כתוב בכל התורה אלא נעלו כגון של נעלך (שמות ג) שלף איש נעלו (רות ד) דמשמע בין סנדל בין מנעל דמנעל לשון חכמים ונעל לשון תורה והאי דאמר מנעל לכתחלה אסור לאו מקרא יליף אלא משום גזירה כדלקמן והאי דכתיב באורייתא (דברים לג) ברזל ונחשת מנעליך לשון מנעול ובריח הוא:

משמו. דר"מ:

פנתא. גב המנעל:

וארקתא. שרוך נעל (בראשית יד) מתרגם ארקתא דמסאנא שכופלין רצועות על אזניו והווי ליה כשני נעלים זה על גב זה אבל סנדל אין קושרין וכופלין רצועות של אזניו שהרי קשה הוא ואין הרצועה דוחקתו אבל בשפת פיו יש כמו קשר לקצר את פיו:

א"ה אפילו דיעבד נמי. אלא מדאמרין חליצתו כשרה ש"מ גלויי כרעא בעינא ואפילו שני מנעלים זה על גב זה כי שולפת לתרוייהו שפיר דמי כדאמר לקמן ב' מנעלים כו' מהו ועד כאן לא מיבעיא ליה אלא דקרעתי לעילאי ושלפתי לתתאי אבל שלפתינהו לתרוייהו שפיר דמי:

מרופט. מבוקע קרוע מלמעלה דכיון דרכיך אע"ג דקרוע מייטב ליה אכרעיה אבל סנדל שהוא קשה אין יכול ליישבו על רגלו משנפחת וליכא למיגזר מידי: שינצי. אשטר"ל

{ אישטירלי"ש: שנצים, שרוכים } ונוח לחולצו:

אע"ג דאית ביה חומר. קשר קשור על שפתיו ומעמידו שלא יצא מן הרגל אפ"ה בשעת חליצה קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתייתי היא ותישרי והדר תחלוץ ותהוי חליצה מעליא:

אמר רבה אמר רב כהנא אמר רב:

אם יבא אליהו ויאמר: 'חולצין במנעל' - שומעין לו, 'אין חולצין בסנדל' - אין שומעין לו, שֶׁכֶּבֶד נִהְיֶה הָעַם בְּסַנְדָּל.

ורב יוסף אמר רב כהנא אמר רב:

אם יבא אליהו ויאמר: אין חולצין במנעל - שומעין לו, אין חולצין בסנדל - אין שומעין לו, שֶׁכֶּבֶד נִהְיֶה הָעַם בְּסַנְדָּל.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

מנעל לכתחלה.

ולמאן דאמר: "אפילו לכתחלה",

והתנן:

"חליצה במנעל - חליצתה בשרה".

דיעבד - אין,

לכתחלה - לא!

הוא הדין דאפילו לכתחלה,

ואידי דבעי למיתני סיפא: "באנפיליא חליצתה פסולה", דאפילו דיעבד, תנא נמי רישא דיעבד.

ומנעל לכתחלה, תנאי היא.

דתנאי:

"אמר רבי יוסי:

פעם אחת הלכתי לנציבין, מצאתי זקן אחד.

אמרתי לו: בלום אתה בקי ברבי יהודה בן בתירא?

אמר לי: הן, ועל שולחני הוא תדיר.

בלום ראית שחלץ ביבמה?

אמר לי: ראיתי שחלץ הרבה פעמים.

במנעל או בסנדל?

אמר לי: וכי חולצין במנעל? והתורה אמרה "נעלו", ולא 'מנעלו'²⁰⁴.

אמרתי לו: אם כן, מה ראה רבי מאיר לומר: "חליצה במנעל חליצתה בשרה"?

רבי יעקב אומר משמו:

חולצין במנעל לכתחלה".

ומאן דאמר: "לכתחלה לא" - מאי טעמא?

אילימא: משום דהויא פנתא מעל וארקתא מעל מעל, והתורה אמרה "מעל" ולא מעל מעל, אי הכי, אפילו דיעבד נמי לא!

גזירה משום מנעל מרופט.

אי נמי, משום חצי מנעל.

אמר רב:

אי לאו דחמיתיה לחביבי דחלץ בסנדל דאית לה שינצין,

אנא לא הווי חליצנא,

אלא בסנדלא דטייעא דמיהדק טפי.

והאי דידן, אף על גב דאית ביה חומר, קטרינן ביה מיתנא,

כי היכי דתהוי חליצתה מעלייתא.

²⁰⁴ ועיין ברשי כאן גירסה אחרת.

4. קב, א-ב

ר"י

בשמיטת רוב העקב. כגון ששמטה את רוב העקב מן הסנדל אע"פ שלא חלצתו כולו הותרה:
 הותרו רצועות מנעל. שלא התירתן היא:
 או ששמט. הוא רוב הרגל והיא חלצתו לגמרי:
 דחיס. נסמך לשון דחיס בריימב"ר {פרימבר"א: לחוץ, להתאמץ} בלע"ז:
 עקב. שלח"ן {טלוי"ן: עקב [זהו המקום היחיד בו עקב לעז טלוי"ן, ולא שול"א]}:
 מסייע ליה כו'. הא דקתני הותרו רצועות כו':
 שרפתהו. השליכה גחלת על הסנדל כשהוא כרוך ברגלו ושרפתו:
 מוקי. קלשונ"ש {קלצונ"ש: נעלי-בד} קשים הם וכן בלשון ערבי קורין למנעלים אלמוק:

סימן: התרת יבמה סנדל.

אמר רב יהודה אמר רב: התרת יבמה לשוק בשמיטת רוב העקב.

מיתבי:

"הותרו רצועות מנעל, סנדל, או ששמט רוב הרגל - חליצתה פסולה",

טעמא דשמיטת הוא, הא שמיטה היא - חליצתה כשרה.
 "רוב הרגל" - אין, רוב העקב - לא!

לא, היינו "רוב הרגל", היינו רוב העקב.
 ואמאי קרו ליה "רוב הרגל" דכולא חיילא דכרעא עליה דחיס.

מסייע ליה לרבי ינאי.

דאמר רבי ינאי:

בין שהתיר הוא ושמיטה היא, בין שהתירה היא ושמיטה הוא - חליצתה פסולה, עד שתתיר היא ותשמיט היא.

בעי רבי ינאי:

קרעתהו - מהו?

שרפתהו - מהו?

גלויי כרעא בעינן, והאיכא או דלמא: חליצה בעינן וליכא?

תיקו.

בעא מיניה רבי נחמיה מרבה:

שני מנעלים זה על גב זה מהו?

היכי דמי?

אילימא: דשלפתיה לעילאי וקאי תתאי "מעל" אמר רחמנא ולא מעל למעל!

לא צריכא, דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי וקאי עילאי - מאי?

חליצה בעינן - והא איכא,

או דלמא: גלויי כרעא בעינן - וליכא.

קב, ומי איכא כי האי גוונא?

אין, דחזויה רבנן לרב יהודה דנפק בחמשא זוזי מוקי לשוקא.

רש"י

הא חזינן דחלצה חיישינן.
 דלמא חליצה היא לפוסלה
 עליהן ואע"ג דלא נתכוונו
 לחליצת מצוה:
ואיכא דאמרי. אין ודאי טעמא
 דלא חזינן דחלצה הא חזינן
 דחלצה חיישינן דלמא נתכוונו
 ומיפסלא עליהו:

5. קב, ב

אמר רב יהודה אמר רב:
 יבמה שהגדילה בין האחין - מותרת לינשא לאחד מן האחין,
 ואין חוששין שמא חלצה סגדל לאחד מהן.

טעמא, דלא חזינן,
 הא חזינן - חיישינן.

והא תניא:

**"בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא,
 בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא - חליצתה פסולה,
 עד שיתכוונו שניהם באחד!"**

הכי קאמר: אף על גב דחזינן אין חוששין שמא כווננו.

ואיכא דאמרי:
 טעמא, דלא חזינן,
 הא חזינן - חוששין.

ודקא תנא בעי פוניה - הני מילי לאישתרוניי לעלמא,
 אבל לאחין - מיפסלא.

6. קב, ב

רַש"י

התפור בפשתן. שתפור בתוכו
 בגד פשתן כעין שתופרין בתוכו
 לבדין פלטר איש {פילטרי"ש:
 לבדים (מצעים של לְבָד)} . ל"א
 התפור בפשתן שתפרו במשיחה
 כעין שלנו:
 אין חולצין בו. דבעינן כוליה
 דעור דכתיב ואנעלך תחש
 אלמא לא קרי ליה נעל עד
 שיהא כולו של עור:
 מידי אחרינא. עור בהמה אחרת
 או סנדל:
 תריסותיו. רצועותיו:
 של שער. מנוצה של עזים:
 קורקא:

אמר רב יהודה אמר רב:
 סנדל התפור בפשתן - אין חולצין בו,
 שנאמר: "ואנעלך תחש" (יחזקאל טז, י).

ואימא: תחש - אין, מידי אחרינא - לא!

"נעל" "נעל" ריבה.

אי "נעל" "נעל" ריבה" - אפילו כל מילי נמי!

אם כן, "תחש" מאי אהני ליה?

בעא מיניה רבי אלעזר מרב:
 הוא של עור, ותריסותיו של שער - מהו?

אמר ליה:
 מי לא קרינן ביה: "ואנעלך תחש"?

אי הכי, כולו של שער נמי!

ההוא קרקא מקרי.

רס"י

זרוזי היא. שנוטלתו מע"ג קרקע ומנעילתו ברגלו: **והכתיב יחלץ עני בעניו**. כלומר יזרוזו ויתן לו כח ומשני הכא נמי שלופי הוא וה"ק בשכר עניו שכפר עליו בחייו יחלצנו ויצילנו מדינה של גיהנם: **ויחלצם**. קס"ד זרוזי הוא שיחליפו כח: **אפי' בשוקו**. אם נחתך רגלו: ה"ג א"כ נכתוב במעל רגלו מאי מעל רגלו ש"מ שלופי הוא: ה"ג שוטה מי כתיב חלץ להם חלץ מהם כתיב. הוא קיבל חליצה מהם ואילו יבמה דחלצי מינה אחין שהיבם קיבל הימנה מידי מששא אית ביה:

7. קב, ב

אמר ליה רב כהנא לשמואל:

ממאי דהאי "וחלצה נעלו מעל רגלו" (דברים כה, ט) מיישלה הוא? דכתיב: **"וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע"** (ויקרא יד, מ).

ואימא זרוזי הוא?

דכתיב: **"וחלצו מאתכם אנשים לצבא"** (במדבר לא, ב)!

התם נמי, שלופי מביתא לקרבא.

והכתיב: **"יחלץ עני בעניו"** (איוב לו, טו),

בשכר עניו - יחלצו מדינה של גיהנם.

אלא הא דכתיב: **"הנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם"** (תהלים לד, ח)!

בשכר יראיו יחלצם מדינה של גיהנם.

אלא הא דכתיב: **"ועצמתיה יחליץ"** (ישעיהו נח, יא),

ואמר רבי אלעזר:

זו מעולה שבברכות.

ואמר רבא:

זרוזי גרמי!

אין, משמע הכי ומשמע הכי.

דהכא, אי סלקא דעתך: זרוזי הוא, אם כן, לכתוב רחמנא 'וחלצה נעלו ברגלו'!

אי כתב רחמנא 'ברגלו',

הוה אמינא: 'ברגלו' - אין,

בשוקו - לא,

כתב רחמנא: **"מעל רגלו"** - דאפילו בשוקו.

אם כן לכתוב רחמנא: 'במעל רגלו'!

מאי **"מעל רגלו"**?

שמע מינה: מיישלה הוא.

אמר ליה ההוא מינא לרבן גמליאל:

עמא דחלץ ליה מריה מיניה,

דכתיב: **"בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו חלץ מהם"** (הושע ה, ו).

אמר ליה: שוטה, מי כתיב: 'חלץ להם'? **"חלץ מהם"** כתיב!

ואילו יבמה דחלצו לה אחין מידי מששא אית ביה?!

8. קב, ב

רפ"י

אין התורם. את הלשכה נכנס לתרום:

לא בפרגוד חפות. חלוק שיש בו אימרא שלא יחשדוהו לומר בתוך האימרא החביא כספים וחברו במסי' יומא (דף עז:): שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקו: ולא באנפיליא. נמי משום חשד: ואין צריך לומר מנעל וסנדל. דבלאו חשד נמי אסור דכתיב (ישעיה א) מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי ומדקתני אין צריך לומר כוי מכלל דאנפיליא לאו בכלל מנעל:

לא יטייל בהן. ביום הכפורים דהויא נעילת סנדל:

כתיבין. חתיכות דקות של מוכין ועור רך ומשום תענוג ולאו משום דתיהוי נעילה:

הכי גרסינן אלא אמר רבא לא קשיא כו'. מתני' דתרומת הלשכה באנפיליא של בגד דלאו מגין הוי ולא הוי נעל ולגבי עזרה נמי ליכא בזיון דאין דרך להכניסה בטיט והא דיום הכפורים בשל עור:

בקורדקיסין. מנעלים דקים שנועלין תחת מנעלים עבים להגין מן המים ונקראים אונדרשו"ך {נעל-תחתית (בגרמנית)} בלשון אשכנז: הנפרם. לשון לא תפרומו (ויקרא י) ושייך פרימה במנעל ופחיתה וקיבול שייך בסנדל: שעם וגמי. קשה הוא ומגין הוא:

בקב הקיטע. שנקטעה רגלו עושה כמין דפוס רגל ויש בה בית קיבול קטן ומכניס שם ראש שוקו ואין נסמך עליו והוא קרוי קב ולמשענת הליכה יש לו אשקיני'א {אישקצ"א: קב [כאן במובן 3 - או אולי 1 - של מילון אבן-שושן, כלומר: כלונסאות, שהרגליים מונחות עליהן להליכה]} קשורה בשוקיו ומשענת ידיו שקורין קרוק"א {קרוצ"א: קב [כאן במובן 2 של מילון אבן-שושן, כלומר: מקלות, שהמשותק או הפצוע ברגליו סומך עליהם את ידיו]}:

במוק. קילצו"ן {קלצו"ן: נעל-בד} של לבד קשה ומגין: בסמיכת הרגלים. מי שמהלך בידו וגורר את רגליו עושה להם סמיכה של עץ או של עור ומכניס לתוכו:

סמיכות הידים. שעושה לידיו בתים של עור מפני שמכניסים בטיט וסומך עליהן וגורר את רגליו:

"באנפיליא - חליצתה פסולה".

למימרא: דאנפיליא לאו מנעל הוא. ותנן נמי:

"אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא באנפיליא, ואין צריך לומר במנעל וסנדל, לפי שאין נכנסיו במנעל וסנדל לעזרה" (שקלים ג, ב).

ורמינהו:

"אחד מנעל, וסנדל, ואנפיליא - לא יטייל בהן, לא מבית לבית, ולא ממטה למטה!"

אמר אביי:

דאית ביה כתיבתי ומשום תענוג.

אמר ליה רבא:

ומשום תענוג בלא מנעל ביום הכפורים מי אסירי? והא רבה בר רב הונא כריד סודרא אכרעיה ונפיק!

אלא אמר רבא:

לא קשיא:

כאן - באנפיליא של עור,

כאן - באנפיליא של בגד.

הכי נמי מסתברא:

דאי לא תימא הכי: קשיא יום הכפורים איום הכפורים.

דתנא:

"לא יטייל אדם בקורדקיסין בתוך ביתו,

אבל מטייל הוא באנפילין בתוך ביתו!"

אלא לאו שמע מינה:

כאן - באנפיליא של עור,

כאן - באנפיליא של בגד.

שמע מינה.

תניא כוותיה דרבא:

"חלצה במנעל הנפרם שחופה את רוב הרגל, בסנדל הנפחת, שמקבל את רוב הרגל, בסנדל של שעם,

ושל סיב,

בקב הקיטע,

במוק,

בסמיכת הרגלים,

באנפיליא של עור,

והחולצת מן הגדול,

בין עומד, בין יושב, בין מוטה,

והחולצת מן הסומא - חליצתה בשרה.

אבל במנעל הנפרם שאין חופה את רוב הרגל,

בסנדל הנפחת שאינו מקבל את רוב הרגל,

ובסמיכת הידים,

ובאנפיליא של בגד,

וחולצת מן הקטן - חליצתה פסולה".

רש"י

קב הקיטע. דחשיב ליה מנעל מני רבי מאיר היא: **יוצא.** בשבת: **אנפיליא של בגד.** דקתני סיפא חליצתה פסולה אתאן לרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר בקב הקיטע אלמא דלא הוי מנעל דאי רבי מאיר כיון דקב הקיטע הוה נעל אלמא ואנעלך תחש לא דייק אנפיליא נמי תהוי נעל: **מדסיפא רבנן.** רישא דקב הקיטע נמי רבנן ודייקי ואנעלך תחש ודקתני קב הקיטע כשר במחופה עור: **אדתני סיפא אנפיליא של בגד.** פסולה האי הוא ודאי דלאו נעל הוא דהא לא מגין לישמעין חילוק בקב הקיטע דאע"ג דמגין לאו נעל וכ"ש האי: **סיפא נמי ר' מאיר.** ולא דייק תחש ואפילו הכי של בגד לא משום דלא מגין אבל קב הקיטע מגין הלכך אפילו אין מחופה עור כשר:

"קב הקיטע" - מני?

רבי מאיר היא,

דתנן:

"הקיטע יוצא בקב שלו,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי: אוסר" (שבת סה:).

"באנפיליא של בגד" - אתאן לרבנן!

אמר אביי:

מדסיפא - רבנן,

רישא - נמי רבנן.

ורישא במחופה עור.

אמר ליה רבא:

אבל אין מחופה עור מאי?

פסול.

אי הכי, אדתני סיפא: "באנפיליא של בגד",

ליפלוג בדידה:

במה דברים אמורים: במחופה עור,

אבל אין מחופה עור - פסול!

אלא אמר רבא:

מדרישא רבי מאיר,

סיפא נמי רבי מאיר.

האי - מגין,

והאי - לא מגין.

9. קג, א

רש"י

למדחסייה. לדחוף רגלו בקרקע:
 מוטה. לאו אורחיה למדחסייה:
 על ליחתא דכרעיה. שרגלו הפוך
 ודורס בעליונו של רגל ליחתא
 לשון לווחים (שבת דף מז.).
 פלנקא {קדש} כלומר שאינו
 דורס במקום מדרס רגלו ואע"ג
 דתנן (לעיל דף קא.) מן
 הארכובה ולמטה כשרה התם
 הוא דכי נחתך רגלו קם ליה
 שוק ורחמנא אמר מעל רגלו
 דהיינו שוקו אבל האי לאו רגל
 הוא:

והתניא בסמיכות הרגלים.
 כשרה:

מאי לאו דחליץ בהו איהו.
 הגורר את רגליו והם עקומים:
 לאחור. שרגלו ישרה:
 בר אובא ובר קיפוף. בפי' אלו
 מגלחין (מ"ק כה:.) דאחלשו
 לדעתיה דרב אשי ואיתהפוך
 כרעייהו:

אמר אמימר:

האי מאן דחליץ, צריך למדחסייה לכרעיה.

אמר ליה רב אשי לאמימר,

והתניא:

"בין עומד בין יושב בין מוטה!"

אימא: ולעולם דדחיס לכרעיה.

ואמר אמימר:

האי מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה, לא חליץ.

אמר ליה רב אשי לאמימר:

והתניא:

"סמוכות הרגלים", לאו דחליץ בה איהו!

לא, דיהיב ליה לאחור וחליץ.

אמר רב אשי:

למאי דקאמר אמימר, לאו בר אובא חליץ, ולא בר קיפוף חליץ.

רפ"י

רגלים. שלש רגלים תחוג (שמות כג):
פרט לבעלי קבין. שפטורים מן הראייה אלמא שוק לאו רגל הוא:
מעל רגלו. משמע מדבר שהוא על רגלו מדלא כתיב וחלצה נעלו מרגלו:
שמע מינה. ממתני' דקא מכשר מן הארכובה ולמטה:
האי אסתוירא. קביל"א {קביל"א: קרסול} המפסקת בין שוק לרגל:
עד ארעא נחית. ואין עוד פרק אחר למטה הימנה בעקב:
דלהדי כרעא. השוה ועומד למול כף הרגל לאו מעל הוא וככרעא דמי:

10. קג, א

"מון הארכובה ולמטה - חליצה בשרה.
מון הארכובה ולמעלה - חליצה פסולה"].

ורמיה:

"רגלים" ²⁰⁵ (שמות כג, יד) - **פרט לבעלי קבין!**

שאני הכא, דכתיב: "מעל רגלו" ²⁰⁶ (דברים כה, ט).

אי הכי, למעלה מן הארכובה נמי!

מעל, ולא מעל דמעל.

אמר רב פפא:

ששמע מינה: האי איסתוירא עד ארעא נחית,
 דאי סלקא דעתך: מיפסק פסיק - הוה ליה איהו "מעל", ושוקא מעל דמעל!

אמר רב אשי:

אפילו תימא: מיפסק פסיק, כל דבהדי כרעא, ככרעא דמי.

11. קג, א-ב

רס"י

בשליטה היוצאת מבין רגליה.
אלמא ירכים נמי מיקרו רגל:
נועצת עקביה בירכותיה. והולד
יוצא מבין רגליה ממש והיינו
דכתיב מבין רגליה:
לא עשה רגליו. לא הסיר שער
זקן התחתון:
להסך את רגליו. מי רגלים
אלמא ירכים רגל מיקרו:
אך מסיך הוא את רגליו. בעגלון
מלך מואב כתיב:
בין רגליה. בין ירכותיה שבא
עליה סיסרא ונתכוונה כדי
ליגעו:
כרע נפל שכב. שבעה כתיבי
בקרא:
רעה היא. ששונאים הרשעים
וקצה נפש צדיק בהנאתן הלכך
לאו הנאה היא:
שמא דעבודת כוכבים. למה
גנבת את אלהי (בראשית לא):

"מן הארבוּבָה ולמעלה [- חליצה פסולה]"

מתיב רב פהנא:

"ובשליטה היוצאת מבין רגליה" (דברים כח, נו)!

אמר אבוי:

בשעה שפורעת לילד נועצת עקביה בירכותיה, ויולדת.

תא שמע:

"ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו" (שמואל ב', יט, כה)!

לישנא מעליא.

תא שמע:

"ויבא שאול להסך את רגליו" (שמואל א' כד, ג)!

לישנא מעליא.

תא שמע:

"אף מסיך הוא רגליו בחדר המקרה" (שופטים ג, כד)!

לישנא מעליא.

"בין רגליה" ²⁰⁷ (שופטים ה, כז)!

לישנא מעליא.

אמר רבי יוחנן:

שבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום,
שנאמר: "בין רגליה פרע נפל שכב בין רגליה פרע נפל באשר פרע שם נפל שדוד" (שופטים ה, כז).

והא קא מתהניא מעבירה!

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

קג, ב כל טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים.
שנאמר: "השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע" (בראשית לא, כד).

בשלקא רע לחיי, אלא טוב אמאי לא?

אלא שמע מינה: טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים.

בשלקא התם, דלקא מדכר ליה שמא דעבודה זרה.

אלא הכא - מאי רעה איכא?

דקא שדי בה זוהמא.

דאמר רבי יוחנן:

בשעה שבא נחיש על חוה, הטיל בה זוהמא,
ישאל ששמדו על הר סיני - פסקה זוהמתן,
גוים שלא עמדו בהר סיני - לא פסקה זוהמתן.

12. קג, ב

"חֲלִיצָה בְּמַנְעַל שְׂאִינוּ שְׁלוֹ ... [- חֲלִיצָה בְּשָׂרָה]."

תנו רבנן:

"נַעֲלוּ"²⁰⁸ (דברים כה, ט) - אִין לִי אֶלָּא נַעֲלוּ,

נַעַל שֶׁל כָּל אָדָם - מַנִּין?

תלמוד לומר: "נַעַל" - נַעַל מִכָּל מְקוֹם.

אם כן, מה תלמוד לומר: "נַעֲלוּ"?

נַעֲלוּ הָרְאוּי לֹ, פָּרַט לְגָדוֹל שְׂאִין יְכוּל לְהַלוֹךְ בּוּ,

וּפָרַט לְקָטָן שְׂאִינוּ חוֹפֶה רֹב רַגְלוּ,

וּפָרַט לְסַנְדֵּל הַמְּסוּלָּיִים שְׂאִין לוֹ עֶקֶב."

אפני הנה קאי קמיה דרב יוסף,

אתאי יבמה לחלוץ.

אמר ליה: הב ליה סנדלך, יהיב ליה סנדלך דשמאלך,

אמר ליה: אימר דאמור רבנן - דיעבד, לכתחלה מי אמור?

אמר ליה: אי הכי, סנדל ששין שלו נמי, אימר דאמור רבנן דיעבד, לכתחלה מי אמור?

אמר ליה: הכי קאמינא לך: הב ליה ואקני ליה.

רש"י

נעל מ"מ. חלוץ הנעל:

פרט לסנדל המסוליים. הנפחת

שאיין לו עקב שול"א {סוליה

[בדפוס סונצינו: שלו"ן - עקב.

אך ראה לקמן קב.}] לישנא

אחרינא על שם מקומו נקרא

מסוליים לשון מור"י:

הב ליה סנדלך. ליבם ותחלוץ

בו:

יהיב ליה דשמאלך. במתכוין

עבד דלא סבירא ליה לאביי

דסנדל שאין שלו מותר

לכתחלה:

אמר ליה. רב יוסף אימר דאמור

רבנן במתניתין בשל שמאל

בימין חליצתה כשרה דיעבד

לכתחלה מי אמור:

הב ליה ואקני ליה. שיהא שלו

במתנה:

13. קג, ב

רַס"י

סנדל של עץ. דקתני מתניי
 חליצתה כשרה מני:
רבי מאיר היא. דאמר קב
 הקיטע נעל הוא לצאת בו
 בשבת:

"סנדל של עץ ... [- חליצה בשנה]."

מאן תנא?

אמר שמואל:

רבי מאיר היא,

דתנן:

"הקיטע יוצא בקב שלו,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אוסר."

אבוי דשמואל אומר:

במחופה עור,

ודברי הכל.

14. קג, ב

רש"י

סנדל המוסגר. שפרחה בו הצרעת לא תחלוץ בו בימי הסגרו דלא ליתי למיעבד במוחלט:

ואם חלצה חליצתה כשרה. דלאו בר שריפה הוא ושיעוריה קאי:

מוחלט חליצתה פסולה. דלשריפה קאי ואנן שיעורא בעינן חופה את רוב רגלו והאי כותתי מיכתת שיעוריה:

מטמא מתוכו. במגע ואע"ג דלא נכנס גופו לתוכו דלהוי טמא משום בא אל הבית אם נגע בכותל מטמא:

והמוחלט. מטמא אף מאחוריו:

מטמאין בביאה. אם נכנס דרך ביאה כיון שנכנס רובו לתוכו טמא משום והבא אל הבית ומקראי נפקא לן בתורת כהנים דמוסגר מטמא מתוכו ולא מן אחוריו ובמוחלט כתיב טמא הוא הוסיף לו טומאה אחרת לומר לך שמטמא מאחוריו:

מטלית. בגד המנוגע:

שלש על שלש. הוי בגד דחזי לעניים:

שאינן בה כזית. שחוטה דק:

כיון שנכנס רובה לבית טהור טמאתהו. טימאה את כל כלי הבית דמצורע מטמא בביאה וכן בגד ואבן המנוגעת כולן מטמאים באהל והא כיון דעל רובה ככולה דמאי:

מאי לאו מוחלטת. ואפילו הכי אמרת שדי מיעוטא בתר רובא והוה ליה כמאן דעיילא כולה ואי כמאן דמכתתא דמאי זיל בתר מה דעייל ואין בבית גי על גי:

היו בה כמה זיתים. ואין בה אלא גי על גי אלא שחוטה עבה כיון שנכנס הימנה כזית לבית טימאתו ואע"פ שאין כאן בגד דהא לא על רובה:

אי אמרת בשלמא מוחלטת. היינו דמטמא בכזית אפילו אין כאן בגד שלש על שלש משום דמוחלט איתקש למת ומת מטמא בכזית והיכא איתקש דכתיב אל נא תהי כמת שמרים מוסגרת הואי וקאמר ליה אהרן למשה אל נא תחלט שלא תהא כמת:

הכי גרסי' אלא שאני התם כו'. ולעולם במוחלט ומשום הכי שדינן מיעוטא בתר רובא לענין טומאה ולא אמרי' כמאן דמכתת דמי דכתיב ושרף:

וליגמר מיניה. לענין חליצה להיות חשוב שלם:

איסורא מטומאה לא גמרינן. שהלכות טומאה חדוש הוא:

של עבודת כוכבים. שנועלים אותו לצלם ברגליו כשמסיעין אותו ממקום למקום:

חליצתה כשרה. מוחלט כדאמרן שאפילו בשעת שריפה קרוי בגד ולא מילף הוא אלא גילוי מילתא בעלמא הוא ושל עבודת כוכבים נמי הואיל להילוכא עביד ומשמשי עבודת כוכבים לאו לשריפה קיימי דאית להו תקנתא בביטול ואי משום איסור הנאה חליצה לאו הנאה היא דמצות לאו ליהנות ניתנו:

של תקרובת עבודת כוכבים. שהקריבו ומסרוהו לפניו לשם דורון וקיי"ל (ע"ז דף נ.) תקרובת עבודת כוכבים אין לה ביטול עולמית דאיתקש למת דכתיב ויאכלו זבחי מתים הלכך לית ליה תקנתא וכותתי מיכתת שיעורא:

ושל עיר הנדחת. נמי לשריפה קיימא:

ושל זקן העשוי לכבודו. לתכריכי מיתה הואיל ולא להילוכא עביד לאו נעל הוא:

דבי דינא נמי. סנדל שהיה לבי"ד ומיוחד לחליצה:

אמר רב פפי משמיה דרבא:
סנדל המוסגר - לא תחלוץ בו,
ואם חלצה - חליצתה כשרה.
סנדל המוחלט - לא תחלוץ בו,
ואם חלצה - חליצתה פסולה.

רב פפא משמיה דרבא אמר:
אחד סנדל המוסגר, ואחד סנדל המוחלט - לא תחלוץ בו,
ואם חלצה - חליצתה כשרה.

מיתבי:
"בית המוסגר - מטמא מתוכו,
מוחלט - מתוכו ומאחוריו,
זזה זזה - מטמאין בביאה".

ואי סלקא דעתך: כדמכתת דמי - והא בעינן: "והבא אל הבית..." (ויקרא יד, מו) וליכא!

שאני התם, דאמר קרא: "ונתן את הבית" (ויקרא יד, מה), - אפילו בשעת נתיצה קרוי בית.

תא שמע:
"מטלית שיש בו שלש על שלש,
אף על פי שאין בו כזית,
כיון שנכנס רובה לבית טהור - טמאתהו".
מאי לאו מוחלטת!

לא, מוסגרת.

אי הכי, אימא סיפא: היו בה כמה זיתים, כיון שנכנס ממנה כזית לבית טהור - טמאתהו,
אי אמרת בשלמא: מוחלטת, היינו דאיתקש למת,
אלא אי אמרת: מוסגרת - אמאי איתקש למת?

שאני התם, דאמר קרא: "ושרף את הבגד" (ויקרא יג, נב), - אפילו בשעת שריפה קרוי בגד.

וליגמר מיניה!

איסור מטומאה לא גמרינן.

אמר רבא:

הלכתא:
אחד סנדל המוסגר,
ואחד סנדל שמוחלט,
ואחד סנדל של עבודה זרה -
לא תחלוץ,
ואם חלצה - חליצתה כשרה.
של תקרובת עבודה זרה,
קדא, ושל עיר הנדחת,
ושל זקן העשוי לכבודו -
לא תחלוץ,
ואם חלצה - חליצתה פסולה.

אמר ליה רבינא לרב אשי:
מאי שנא "זקן העשוי לכבודו" דלאו להילוכא עביד,
דבי דינא, נמי לאו להילוכא עביד!

אמר ליה: אילו מסגי ביה שלוחא דבי דינא, מי קפיד עליה דיינא?

15. קד, א

רס"י

לנגעים. כל ריב וכל נגע (דברים כא) מה נגעים ראייתם ביום דכתיב (ויקרא יג) וביום הראות בו אף ריבים ביום וחליצה דין הוא דגובה כתובתה:

אפי' גמר דין נמי לא. ואנן תנן דיני ממונות דנין ביום וגומרים בלילה (סנהדרין ד' לב.):
כתחלת דין דמיא. דנפקא לן בסנהדרין באחד דיני ממונות (דף לד:) דתחלת דין ביום: **במוק.** אע"פ שאינו של עור: **כמה רב גובריה.** בלשון גנאי אמרה:

אי מוק סתמא תניא. בברייתא דלעיל (דף קב:) בקב הקיטע במוק בסמיכת הרגלים:

לילה סתמא תניא. במתניתין חליצתה כשרה:

ביחידי יחידאה תני לה. במתני' דתנן ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר:

משנה

חלצה:

בלילה - חליצתה בשרה,

ורבי אלעזר פוסל.

בשמאל - חליצתה פסולה,

ורבי אלעזר מכשיר.

גמרא

לימא בהא קמיפלגי:

דמר סבר: מקשינן ריבים לנגעים²⁰⁹.

ומר סבר: לא מקשינן ריבים לנגעים.

לא, דכולי עלמא לא מקשינן ריבים לנגעים,

דאי מקשינן - אפילו גמר דין בלילה נמי לא,

והכא בהא קמיפלגי:

מר סבר: חליצה כתחלת דין דמיא.

ומר סבר: חליצה כגמר דין דמיא.

רבה בר חייא קמוספאה עבד עובדא:

במוק,

וביחידי,

ובלילה.

אמר שמואל:

כמה רב גובריה דעביד ביחידאה.

מאי קשיא?

אי "מוק" - סתמא תניא!

אי "לילה" - סתמא תניא!

אלא "יחידי" קא קשיא ליה.

היכי עביד ביחידי?

דיחידאה קתני לה,

דתנן:

"חלצה בשנים או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול - חליצתה פסולה.

ורבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירים.

ומעשה באחד שחלץ בינו לביתה בבית האסורים,

ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר."

ואמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן:

אין הלכה כאותו הווג.

ואיפצית אימא:

כולהו נמי יחידאה קתני להו.

דתניא:

"אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי:

אני ראיתי את רבי ישמעאל בן אלישע שחלץ במוק, ביחידי, ובלילה."

²⁰⁹ וביום הראות בו בשר חי יטמא (ויקרא יג, יד)

16. קד, א

רש"י

רגל רגל ממצורע. דכתיב על בהן רגלו הימנית (ויקרא יד):
ונאמר להלן און. במצורע:
און און מופנה. משני צדדין בין במצורע בין בנרצע דקרא דמצורע עני מיותר לגמרי כדאמרן במנחות בפ"ק (דף י:). יד לקמיצה רגל רגל לחליצה און און רציעה וגבי רציעה תרי אוןו כתיבי ורצע אדניו את אוןו (שמות כא) ונתת באוןו ובדלת (דברים טו):
לא מופני. משני צדדין אלא מצד אחד דמצורע מיותר אבל בחליצה לא וליכא אלא חד וקסבר ר' אלעזר מופנה מצד אחד למדים אם אין תשובה ואם יש להשיב משיבין:
(וכי לא מופני מאי פירכא איכא. מופנה מצד אחד למדין ומשיבין) **והכא מאי פירכא איכא** ומהכא נפקא לן בכל דוכתא לר' אלעזר מופנה מצד אחד למדין ומשיבין (שבת דף קלא.).

"בשמאל - חליצתה [פסולה, ורבי אלעזר מבשיר]."

מאי טעמא דרבנן?

אמר עולא:

ילפינן **"רגל" "רגל"** ממצורע, מה להלן - ימין, אף כאן - ימין.

ורבי אלעזר לא יליף **"רגל" "רגל"** ממצורע?!
 והתניא:

"רבי אלעזר אומר:

מנין לרציעה שהיא באון הימנית?
נאמר כאן "און", ונאמר להלן: "און",
מה להלן ימין, אף כאן ימין!"

אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן:
 מוחלפת השיטה.

רבא אמר:

לעולם לא תיפוך **"און" "און"** מופני, **"רגל" "רגל"** - לא מופני.

וכי לא מופני מאי פירכא איכא?

איכא למיפרך: מה למצורע, שכן טעון עין ארו ואזוב ושני תולעת.

17. קד, א-ב

רש"י

מתני'

חליצתה כשרה. דקריאה לא מעכבא דכתיב ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב דכי כתיב ככה דמשמע עיכובא אמעשה כתיב וקרייה דבורא בעלמא הוא: כל דבר שמעשה. ורקיקה מעשה היא:

מעשה באיש. חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש לאפוקי רקיקה דלאו מעשה באיש הוא: החרש שחלץ חליצתו פסולה. לפוטרה במקום אחר כשר:

וחרשת שחלצה חליצתה פסולה. היא עצמה אינה נפטרת בחליצתה כדאמרי' לקמן בפ' ב"ש (דף קי.) ואין לה תקנה אלא בייבום ואם רצה להוציא יוציא בגט:

חלצה בשנים. כשרים או בג' ונמצא אחד מהן קרוב דהדר הוה להו שנים חליצתו פסולה:

ורבי שמעון ור' יוחנן הסנדלר מכשירים. ול"ג בשנים דהא בשנים עסיק נמי ת"ק:

גמ'

אלם ואלמת. שחלצו חליצתן כשרה:

משנה

חלצה ורקקה.

אבל לא קראה - חליצתה כשרה.

קראה ורקקה.

אבל לא חלצה - חליצתה פסולה.

חלצה וקראה אבל לא רקקה:

רבי אלעזר אומר: חליצתה פסולה.

רבי עקיבא אומר: חליצתה כשרה.

קדב, אמר ליה²¹⁰ רבי אליעזר:"ככה יעשה"²¹¹ (דברים כה, ט),

כל דבר שהוא מעשה - מעכב.

אמר ליה רבי עקיבא:

משם דאיהו?! "ככה יעשה לאיש" - כל דבר שהוא מעשה באיש.

החרש שנחלק,

והחרשת שחלצה,

וחולצת לקטן -

חליצתה פסולה.

קטנה שחלצה - תחלוץ משתגדיל,

ואם לא חלצה - חליצתה פסולה.

חלצה בשנים,

או בשלשה,

ונמצא אחד מהן קרוב או פסול -

חליצתה פסולה.

רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר: מכשירין.

ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים,

ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר.

גמרא

אמר רבא:

השתא דאמרת: קריאה לא מעכבא,

לפיכך, אלם ואלמת שחלצו - חליצתן כשרה.

תנן:

"חרש שנחלק,

והחרשת שחלצה,

והחולצת מן הקטן -

חליצתה פסולה".

מאי טעמא?

לאו משום דלא בני קרייה ניהו!

לא, משום דלאו בני דעה ניהו.

אי הכי,

אלם ואלמת נמי!

אמר רבא:

אלם ואלמת - בני דעה ניהו, ופומייהו הוא דכאיב להו.

²¹⁰ כך גירסתנו. במשנה ובראשונים אין מילה: "ליה".²¹¹ ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו

רס"י

והאמרי דבי רבי ינאי. ומפרש טעמא דמותניי דחרש וחרשת מפני שאינן בואמר ואמרה דתנן (תרומות פ"א מ"ב) חרש שדברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר: ועמד ואמר וענתה ואמרה:

חליצתה פסולה. ומתניי דקתני לא קראה חליצתה כשירה כרי זירא דא"ר זירא בפרק המנחות והנסכים (מנחות קג): כל הראוי לבילה כוי דקתני האומר הרי עלי ס"א עשרונים מביא סי' בכלי אחד ואחד בכלי אחר ומפרש טעמא משום דקים להו לרבנן דששים נבללות בכלי אחד אבל ס"א אינן נבללות יפה ומותבינן וכי אין נבללין מאי הוי והתנן (שם יח.) אם לא בלל כשר ומשני רבי זירא הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו דאפילו לא בלל כשר ושאיין ראוי לבילה מעכבת בו דראוי לבילה בעינן דאפשר להתקיים בה מצות מנחה והכא נמי אע"ג דקרייה לא מעכבא בראוי לקרייה אבל בשאיין ראוי מעכבת:

והא אמרי דבי רבי ינאי:
לפי שאינו ב' **אמר**²¹² (דברים כה, ח), **ואמרה**²¹³ (דברים כה, ז)!

אלא, כי אתמר דרְבָא אַסיפּא אַתְמַר:
"חרש שִׁנְחָלַץ,

והחרשת שִׁחְלָצָה,

והחולצת מן הַקָּטָן -

חליצתה פְּסוּלָה."

אמר רבא:

השתא דאמרת: קרייה מעכבא,

לפיכך אלא ואלמת שחלצו - חליצתן פסולה.

ומתניתין פרבי זירא.

דאמר רבי זירא:

כל הראוי לְבִילָה - אין בִילָה מעכבת בו.

וכל שאין ראוי לְבִילָה - בִילָה מעכבת.

²¹² ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה

²¹³ ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל

18. קד, ב - קה, א

רפ"י

יבמה שרקקה. לפני ב"ד:
תחלוץ. דנפסלת עליהן מייבום:
במקום מצוה. בשעת חליצה
שהרקקה מצוה:

אאימורים דכי איתנהו מעכבי.
בשר מאכילה בפי תמיד נשחט
(פסחים נט:). וכי ליתנהו לא
מעכבי כגון שנטמאו או שאבדו
והכא נמי נימא אעייג דלאו
מעשה חשוב באיש הוא הואיל
ואפשר לרוק ליעכב וקאמר רבי
עקיבא לא מעכבא:

אלא לר' אלעזר. דאמר במתני'
מעכבא אלמא מעשה הוא: ה"ג
והא שני דברים המתירין אין
מעלין זה בלא זה:

אין מקדשין שתי הלחם. להיות
קדוש קדושת הגוף ליפסל
ביוצא ולינה אלא בשחיטה
ואעייף שהן טעונין תנופה חיון
עם הלחם אין תנופתן מקדשין
אלא שחיטתן דגמר מאיל נזיר
דכתיב (במדבר ו) ואת האיל
יעשה זבח שלמים לה' על סל
המצות תלה הכתוב עשית סל
המצות בזביחת האיל בפי
התכלת: כיצד ל"ג:

לחם קדוש. ליפסל ביוצא ואין
קדוש להיות נותר באכילה:

רקקה ולא חלצה ולא קראה
חליצתה פסולה. ופוסלתה על
האחין כדמפרש ואזיל:

אין כאן בית מיחוש. ואפי'
מייבום לא פסלה:

למאן. כלומר למאי הלכתא תני
פסולה:

אילמא. דלא משתריא בה
לעלמא פשיטא:

אלא לאו לאשמועינן דאיפסלה
מאחין. דקיי"ל במסכת גיטין
(דף כד:) כל מקום ששנינו
חליצה פסולה פסולה ופוסלת
על האחין גט פסול פסול ופוסל
מן הכהונה:

מאי שנא ריקקה. דפסלה:
ומאי שנא קריאה. דלא פסלה
דקתני אין כאן בית מיחוש
הואיל ותרוייהו לדידיה לא קא
מעכבי:

קריאה. בין קודם חליצה מאן
יבמי בין לאחר חליצה ככה
יעשה אי נמי אמרין תתיבם
לא מיחלפא לאינשי בחלוצה
דליתי למימר הך בתר חליצה
אתיבם דאמרי הך קריאה
דמקמי חליצה הואי אבל
רקיקה דליתא אלא בתר חליצה
מיחלפא לאינשי ויאמרו הך
מדרקקה ודאי חלצה לה ברישא
ואפילו הכי הדרה ומתייבמת
ואתי למישרי חלוצה לאחין:
ושרי לה תיגרא. כלומר פטור
ושלחנה מבית דין:

שְׁלַחוּ לִיהָ לְאַבוּהָ דְשִׁמוּאֵל:
יְבָמָה שְׂרָקְקָה תַּחלוּץ.
מְכַלְל דְּאִיפְסָלָא לָהּ מֵאֲחִין.

מזני?

אילימא רבי עקיבא - השתא ומה במקום מצוה, דאיכא למימר מידי דהוה אאימורים,
דכי ליתנהו - לא מעכבי,
וכי איתנהו - מעכבי,
אמר רבי עקיבא לא מעכבא,
מאחין איפסלא?!

ואלא לרבי אליעזר - והא "שני דברים המתירין" נינהו:
שני דברים המתירין אין מעלין זה בלא זה!

אלא, כרבי.

דתניא:

"כבשי עצרת אין מקדשין הלחם אלא בשחיטה.

ביצד?

שחטו לשמו, וזרק דמן לשמו - קדש הלחם,

שחטו שלא לשמו, וזרק לשמו - לא קדש הלחם,

שחטו לשמו וזרק דמן שלא לשמו - קדוש ואינו קדוש,

דברי רבי.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר:

לעולם אינו קדוש עד שישחוט לשמן ויזרוק דמן לשמן."

ומי אמר רבי עקיבא: ריקקה לא פסלה?

והתניא:

קה,א "חלצה ולא ריקקה ולא קראה - חליצתה כשידה,

רקקה ולא חלצה ולא קראה - חליצתה פסולה.

קראה ולא ריקקה ולא חלצה - אין כאן בית מיחוש."

מזני?

אילימא: רבי אליעזר - "חלצה ולא ריקקה ולא קראה חליצתה כשידה"!
והא אמר רבי אליעזר: "ככה יעשה" - דבר שהוא מעשה מעכב!

אלא, פשיטא רבי עקיבא,

וקתני: "ריקקה ולא חלצה ולא קראה - חליצתה פסולה".

למאן?

אילימא לעלמא - פשיטא! מי הוה חליצה, דאישתריא לעלמא?!

אלא לאו לאחין, שמע מינה.

ולרבי עקיבא, מאי שנא ריקקה ומאי שנא קריאה?

קריאה דאיתא בין בתחלה בין בסוף, לא מיחלפא ליה,

ריקקה דבתחלה ליתא ולבסוף איתא, מיחלפא ליה.

ואתו למישרי חלוצה לאחין.

ואיכא דאמרי, הכי שלחו ליה:

יבמה שרקקה - תחלוץ, ואינה צריכה לרוק פעם אחרת.

כי ההיא דאתיא לקמיה דרבי אמי הוה יתיב רבי אבא בר ממל קמיה.

רקקה מקמי דתחלוץ.

אמר ליה רבי אמי: חלוץ לה, ושרי לה תיגרא.

רש"י

אמרי ריקה קמיינתא לית בה מששא. ולא פסלה מאחין ומאן דחזי דמתייבמה סבר ריקה בתר חליצה הואי כי אורחיה ושרינן חלוצה לאחין: מהו שתחלוץ. בשיניה: יבמה שרקקה דם מהו. מי הואי חליצה מעלייתא: אבל אגיד לך כו'. מקרא הוא בדניאל שהמלאך אמר לו אגיד לך את כל הנגזר בשמים ורשום בכתב והוא אמת מכלל דאיכא בשמים כתב דאינו אמת בתמיה: מי כתיב וירקה רוק. דליהוי משמע דלא יהא שם אלא רוק וירקה סתמא כתיב ואפילו רוק וד"א והכא נמי אי אפשר בלא צחצוחי רוק:

אמר ליה רבי אבא:
והא בעינן מירק!

הא רקקה לה.

ותירוק, ומה בכך?

נפיק מיניה חורבא,
דאי אמרת תיהדר ותירוק,
אמרי ריקה קמיינתא לית בה מששא, ואתי למישרי חלוצה לאחין.

והא בעינן כסדרן!

כסדרן לא מעכבא.

הוא סבר: דחזי קא מדחי ליה.
נפק, דק ואשכח,
דתנא:

"בין שהקדים חליצה לרקיקה,
בין שהקדים ריקה לחליצה
מה שעשה עשוי".

19. קה, א

רש"י

בכתב אמת. שהקב"ה מאמתו ומקיימו ואינו חוזר ומבטלו: אמר רבא. גרסינן ולי"ג ואמר רבא:

לוי נפק לקריתא.

בעו מיניה:

גידמת, מהו שתחלוין?

יבמה שרקקה דם, מהו?

"אבל אניד לך את הרשום בכתב אמת" (דניאל י, כא)

מכלל דאיכא כתב שאינו אמת?

לא הוה בידיה.

אתא שאיל בי מדרשא,

אמרו ליה: מי כתיב 'וחלצה ביד'!?

ומי כתיב: 'וירקה רוק'!?

"אבל אניד לך את הרשום בכתב אמת" - וכי יש כתב שאינו אמת!?

לא קשיא:

כאן - בגזר דין שיש עמו שבועה,

כאן - בגזר דין שאין עמו שבועה.

כדרך שמואל בר אמי.

דאמר רב שמואל בר אמי אמר רבי יונתן:

מניין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו מתקרע?

שנאמר: **"ולכן נשבעתי לבית עלי:**

אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם" (שמואל א' ג, יד).

אמר רבה:

"בזבח ובמנחה" - אינו מתכפר,

אבל מתכפר הוא - בדברי תורה.

אב"י אמר:

"בזבח ובמנחה" - אינו מתכפר,

אבל מתכפר - בגמילות חסדים.

רבה ואב"י מדבית עלי קאתו,

רבה דעסק בתורה - חיה ארבעין שנין,

אב"י דעסק בתורה ובגמילות חסדים - חיה שיתין שנין.

תנו רבנן:

"משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתים בבו שמנה עשרה שנה.

באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי.

אמר להם: שמא ממשפחת עלי אתם,

שנאמר: **"זכר מרבית ביתך ימותו אנשים"** (שמואל א' ב, לג), לכו ועסקו בתורה ותחיו.

הלכו ועסקו בתורה וחי.

והיו קורין אותן: **"משפחת יוחנן על שמו"**.

20. קה, א

רש"י

בהמצאו. משמע שאין מצוי בכל
עת:

אמר רב שמואל בר אבוןא אמר רב:
מנין לגור דין של צבור שאינו נהתם?

אינו נהתם!?

והא כתיב: "כי אם תכבסי בנתר ותדבי לך ברית נכתם עונך לפני" (ירמיהו ב, כב)!

אלא, מנין שאפילו נהתם מתקרע?

שנאמר: "מי... כה' אלהינו בכל קראנו אליו"²¹⁴ (דברים ד, ו),

והכתיב: "דרשו ה' בהמצאו"²¹⁵ (ישעיהו נה, ו)!

לא קשיא:

הא - ביחיד.

הא - בצבור.

יחיד, אימת?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:

אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים.

²¹⁴ כי מי-גוי גדול אשר-לו א-ל-הים קרבים אליו כה' א-ל-הינו בכל-קראנו אליו

²¹⁵ דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב

21. קה, א

רש"י

תחלוץ. ולא תתייבם עוד
 דאיפסלה עלייהו:
יכול יהא דם היוצא מפיו. טמא
 כרוק ודם היוצא מפיו אמתו
 טמא כזובו וקריו ומימי רגליו
 שהן מעיינותיו של זב וטמאין
 טומאה חמורה:
מוצצת. אי אפשר בלא צחצוחי
 רוק:

שְׁלַחוּ לִיהָ לְאַבוּהָ דְשִׁמוּאֵל:
 יְבָמָה שְׂרָקְקָה דָם - תחלוץ,
 לְפִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְדָם בְּלֹא צַחצוּחַ רוּק.

מיתבי:

"יכול, יהא דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא?
 תלמוד לומר: "זובו טמא" (ויקרא טו, ב),
 ואין דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא, אלא טהור!"

לא קשיא:

כאן - במוצצת

כאן - בשותת.

22. קה, א-ב

רש"י

זו דברי ר' מאיר. דאמר בהאשה רבה (לעיל צו.) עשו חליצת בן תשע כגט בגדול:
אבל חכמים אומרים. דפליגי עליה התם ואמרי עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול אבל בחליצה לא ס"ל כותיה:
אין חליצת קטן כלום. אפי' לפוסלה עליו:
זו דברי ר' מאיר. דשמעינן ליה דאמר קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין:
אשה ואיש. דכתיב (דברים כה) ואם לא יחפוץ האיש ולא קטן ואשה נמי אע"ג דלא כתיב מיעוטא בעינן גדולה כאיש דאיתקש לה דכתיב בההוא קרא ועלתה יבמתו השערה:
עיניו למטה. כלפי ארץ ישראל משום דשכינה התם קיימא כדכתיב והיו עיני ולבי שם:
אתא רבי למתיבתא. למדרש ואיבעי כל חד למיתב אדוכתיה: ר' ישמעאל ברי' יוסי בעל בשר הוה כדאמר'י בהשוכר את הפועלים (ב"מ פד.):
מפסע ואזיל. הולך לאט:
אבדן. תלמידו של רבי היה:
שקליה רבי למטרפסיה. לגמולו על ששמע ולא מיחה:

"חרש שנחלק, והחרשת שחלצה, וחולצת לקטן - חליצתה פסולה."

קה,ב אמר רב יהודה אמר רב: זו דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים: אין חליצת קטן כלום.

"קטנה שחלצה - תחלוץ משתגדיל, ואם לא חלצה - חליצתה פסולה."

אמר רב יהודה אמר רב: זו דברי רבי מאיר, דאמר: **"איש"** ²¹⁶ (דברים כה, ז) כתוב בפרשה, ומקשינן אשה לאיש. אבל חכמים אומרים: **"איש"** - כתיב בפרשה, אשה - בין גדולה בין קטנה.

מאן חכמים?

רבי יוסי היא.

דרבי חיאי ורבי שמעון בר רבי הווי יתבי. פתח חד מינייהו ואמר: המתפלל, צריך שיתן עיניו למטה, שנאמר: **"והיו עיני ולבי שם כל הימים"** (מלכים א', ט, ג). וחד אמר: עיניו למעלה, שנאמר: **"נשא לבבנו אל פנים"** ²¹⁷ (איכה ג, מא).

אדהכי אתא רבי ישמעאל ברבי יוסי לגבייהו. אמר להו: במאי עסקיתו? אמרו ליה: בתפלה. אמר להו: כך אמר אבא: **"המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, כדי שיתקיימו שני מקראות הללו."**

אדהכי, אתא רבי למתיבתא. אינהו דהוו קלילי, יתיבו בדוכתייהו, רבי ישמעאל ברבי יוסי אגב יוקריה הוה מפסע ואזיל. אמר ליה אבדן: מי הוא זה שמפסע על ראשי עם קדוש! אמר ליה: אני ישמעאל ברבי יוסי שבאתי ללמוד תורה מרבי. אמר ליה: וכי אתה הגון ללמוד תורה מרבי? אמר ליה: וכי משה הוה הגון ללמוד תורה מפי הגבורה?! אמר ליה: וכי משה אתה?! אמר ליה: וכי רבך אלהים הוא?!

אמר רב יוסף: שקליה רבי למטרפסיה, דקאמר ליה: "רבך" ולא 'רבי'.

אדהכי אתיא יבמה לקמיה רבי. אמר ליה רבי לאבדן:

²¹⁶ ואם לא יחפוץ האיש
²¹⁷ נשא לבבנו אל פנים אל אל בשמים

רַס"י

פוק בדקה. אם הביאה שתי
שערות:
לא צריכת. למיבדקה:
כבר הורה זקן. רבי יוסי:
נצטרע אבדן. עונשו של לשון
הרע נגעים:
מדבריו של ברבי. ר' יוסי כל
ברבי לשון אדם גדול:
קטנה חולצת. משהיא כפעוטות
כבר שית כבר שבע דתנן במסי
גיטין (דף נט.) הפעוטות מקחן
מקח וממכרן ממכר במטלטלין
הלכך לענין חליצה הואיל ולא
כתיב מיעוט כשירה משהיא
בפרק הזה שיודעת מעט
להבחין:
לעונת נדרים. שנה אחת קודם
לזמן שתי שערות כדתנן בפרק
יוצא דופן (נדה מה:) בת אחת
עשרה שנה ויום אחד נדרה
נבדקים אם יודעת לשם מי
נדרה והקדישה דבריה קיימין:

פוק בדקה.
לכתור דנפק, אָמַר לִיה **רַבִּי יִשְׁמַעֵאל:**
כִּי אָמַר אָבִא: **"אִישׁ"** כְּתוּב בְּפִרְשָׁה,
אָבֵל אִשָּׁה - בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קִטְנָה.

אָמַר לִיה:
תָּא, לֹא צְרִיכָתְךָ, כְּבַר הוֹרָה זָקֵן.
קִמְפִּסַּע אַבְדָּן וְאַתִּי.

אָמַר לִיה **רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי:**
מִי שְׁצָרִיד לֹא עִם קְדוּשׁ יִפְסַע עַל רֵאשִׁי עִם קְדוּשׁ,
מִי שְׁאִין צָרִיד לֹא עִם קְדוּשׁ - הֵיאָד יִפְסַע עַל רֵאשִׁי עִם קְדוּשׁ?

אָמַר לִיה **רַבִּי לֵאבְדָּן:**
קוּם בְּדוּכְתִיד!
תָּאנָא: **"בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נֶצְטָרַע אַבְדָּן,**
וְטַבְעוּ שְׁנֵי בָנָיו, וּמֵאֲנֹ שְׁתֵּי בְלוֹתֵיו."

אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק:
בְּרִיד רַחֲמֵנָא דְכֶסְפִּיהָ אַבְדָּן בְּהַאי עֲלָמָא.

אָמַר רַבִּי אֲמִי:
מִדְּבַרְיוֹ שֶׁל בְּרַבִּי, נִלְמוּד: קִטְנָה חוֹלְצַת בְּפִעוּטוֹת.

רַבָּא אָמַר:
עַד שְׁתַּגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים.

וְהִלְכְתָּא:
עַד שְׁתַּבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת.

23. קה, ב

רש"י

אין הלכה כאותו הזוג. אלא
 כתנא קמא דבעי ג':
 והאמר רב נחמן כו'. בריש
 פירקא (דף קא):
 קמ"ל אין הלכה כאותו הזוג.
 דאע"ג דאי עבד הוא כדקתני
 חלצה בשנים וקתני מכשירין:
 הני מיילי דסוגי בתלתא דיעבד.
 כדקתני חלצה בשלשה ונמצא
 אחד מהן קרוב או פסול פסולה
 הא כולם כשרים חליצה כשירה
 אבל לכתחלה ליבעי חמשה
 כרבי יהודה קמ"ל גבי פלוגתא
 דרבי יהודה הלכתא כת"ק:

"חֲלִיצָה בְּשָׁנִים, [או בְּשִׁלְשָׁה,
 וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב או פְּסוּל -
 חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה.
 רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר: מְכַשְׁרִין].

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן:
 אין הלכה פאותו הזוג.

והא אמר רב נחמן חדא זימנא!

דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן:
 חליצה בשלשה.

צריכי,
 דאי איתמר הך קמיינתא, הוה אמינא: הני מיילי לכתחלה, אבל דיעבד אפילו תרי,
 קא משמע לן: אין הלכה פאותו הזוג.
 ואי אשמועינן: אין הלכה פאותו הזוג, אלא כתנא קמא,
 הוה אמינא: דיעבד, אבל לכתחילה ליבעי חמשה,
 צריכא.

24. קה, ב

"מַעֲשֵׂה שְׁחֻלְצוֹ [בִּינוּ לְבִינָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים,
וּבֹא מַעֲשֵׂה לְפָנַי רַבִּי עֲקִיבָא וְהַכְשִׁיר]."

"בִּינוּ לְבִינָה" - מִי יִדְעָנָא?

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:
וְעֵדִים רוֹאִין אוֹתוֹ מִבְּחוּץ.

אִיבְעִיא לְהוּ
מַעֲשֵׂה שְׁחֻלְצוֹ בִּינוּ לְבִינָה אֲבָרָא, וּבֹא מַעֲשֵׂה לְפָנַי רַבִּי עֲקִיבָא בְּבֵית הָאֲסוּרִין,
אוּ דְלָמָּא:
מַעֲשֵׂה שְׁחֻלְצוֹ בִּינוּ לְבִינָה בְּבֵית הָאֲסוּרִין?

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:
בְּבֵית הָאֲסוּרִין הִיא מַעֲשֵׂה,
וּלְבֵית הָאֲסוּרִין בָּא מַעֲשֵׂה.

25. קו, א

רפ"י

קו, א תנו רבנן:

"חליצה מוטעת - בשרה".

אי זו היא "חליצה מוטעת"?

אמר ריש לקיש:

כל שאומרים לו: חלוץ, ובכך אתה פונסה.

אמר ליה רבי יוחנן:

אני שונה: "בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא,

בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא -

חליצתה פסולה,

עד שיתכוונו שניהם כאחד".

ואת אמרת: חליצתה כשירה!?

אלא, כל שאומרים לו: 'חלוץ לה על מנת שתתן לה מאתים זו'.

תניא נמי הכי:

"חליצה מוטעת בשירה.

אי זו היא חליצה מוטעת?

כל שאומרים לו: חלוץ לה על מנת שתתן לה מאתים זו.

ומעשה באשה אחת שנפלה לפני יבם שאין הגון לה,

ואמרו לו: "חלוץ לה על מנת שתתן לה מאתים זו",

ובא מעשה זה לפני רבי חייא והכשירה".

ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא בר אבא,

אמר לה: בתי, עמודי!

אמרה ליה: אמה ישיבתה זו היא עמידתה.

אמר לה: ידעת ליה?

אמרה ליה: אין, ממונא הוא דחזא לה וקבעי למיכליה מינה.

אמר לה: לא ניחא לך?

אמרה ליה: לא.

אמר ליה: חלוץ לה, ובכך אתה פונסה.

לבתר דחלוץ לה, אמר ליה: השתא, מינד אפסלא לה,

חלוץ לה חליצה מעלייתא, כי היכי דתישתרי לעלמא.

בת חמוה דרב פפא נפלה לפני יבם שאין הגון לה.

אתא לקמיה דאביי,

אמר ליה: חלוץ לה, ובכך אתה פונסה.

אמר ליה רב פפא: לא סבר לה מר להא דאמר רבי יוחנן?

ואלא היכי אימא ליה?

אמר ליה: חלוץ לה על מנת שתתן לה מאתים זו.

לבתר דחלוץ לה, אמר לה: זיל הב ליה.

אמר ליה: משטה אני בך עבדה ליה.

מי לא תניא:

"הרי שהיה בורח מבית האסורין,

והיתה מעבדא לפניו,

ואמר ליה: טול דינר והעבירני - אין לו אלא שכרו".

אלמא: אמר ליה משטה אני בך,

הכא נמי, משטה אני בך.

אמר ליה:

אבוך היכא?

אמר ליה:

על מנת שתתן לה מאתים זו. ואע"י דלא יהבא ליה חליצתה כשירה כדמפורש בכתובות בהמדיר (דף עד.) דכל תנאי מבני גד ובני ראובן גמרינן תנאה שאפשר להתנות על ידי שליח שעשה משה את יהושע שליח לתת להם את ארץ הגלעד הוי תנאיה תנאה וכל תנאי דלא אפשר לעשות על ידי שליח כגון חליצה אין תנאי מועיל בה וזהו טעמו של דבר:

בתי עמודי. עמודי והתייבמי לו: **ישיבתה.** מהתייבם לו:

זו היא עמידתה. זו היא תקנתה:

ידעת ליה. מכרת היא בו שום דבר גנאי:

אמרה ליה אין ממונא חזא לה. דבר זה היא יודעת בו שאין בא לייבמה אלא כדי לאכול ולכלות ממנה ולגרשה:

לישנא אחרינא בתי עמודי. עמודי על רגליך דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים בעמידה:

ישיבתה זו היא עמידתה. קיטעת היא או חולה אמר לה ידע לה מכיר הוא בה שרוצה לייבמה אמרה ליה אין וממונא חזא בה:

להא דר' יוחנן. דאמר לעיל עד שיתכוונו שניהם:

הב ליה. דהא קבילת עלה ואע"י דחליצה בהכי לא מיפסלא מיהא איחייבא לקיומי תנאה מדינא כשאר שכירות דעלמא: **אמר ליה.** כיון דחליצה כשירה היא משום דינא נמי לית ליה דכיון דעליה רמיא למיעבד ולא בעי משטה אני בך עבדה ליה:

מעברא. מעבר ים בספינה:

אמר ליה אביי. לרב פפא:

אבוך היכא. כלומר כמדומה אני שיש לך אב ואם סמוכין לך לספק צרכיך לפיכך קא מחדדן שמעתיך:

רש"י

ושכבו. אבוה ואימיה :
גט מוטעה פסול. אם אינה מקיימת תנאה דאיפשר לגט עיי שלח שהאומר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו הילכך דמי לתנאי בני גד ומהני ביה תנאה :
וכן בגיטי נשים. כופין אותו עד שיאמר רוצה אני :

במתא.

איפוך היכא?

אמר ליה:

במתא.

יהיב פהו עיניה ושכיבן.

תנו רבנן

"חליצה מוטעת - כשרה.

גט מוטעה - פסול.

חליצה מעושית - פסולה,

גט מעושה - כשר."

היכי דמי?

אי דאמר "רוצה אני" - אפילו חליצה נמי.

ואי לא אמר "רוצה אני" גט נמי לא!

הכי קאמר:

חליצה מוטעת - לעולם כשר,

וגט מוטעה - לעולם פסול.

חליצה מעושית, וגט מעושה - זימנין כשר, וזימנין פסול.

הא - אמר: "רוצה אני".

הא - לא אמר: "רוצה אני".

דתניא:

"**יקריב אתו**" (ויקרא א, ג) - מלמד שבפין אותו.

יכול בעל כרחו?

תלמוד לומר: "**לרצנו**" (ויקרא א, ג).

הא ביצד?

בפין אותו עד שיאמר: "רוצה אני".

וכן אתה מוצא בגיטי נשים - בופין אותו עד שיאמר: "רוצה אני".

26. קו, א

רס"י

חולצין אע"פ שאין מכירין. יבם
ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין
אנו מכירין בו שהוא יבמה
נזקקין להן ב"ד וחולצין:
וממאנין. ב"ד נזקקין למיאון
אע"פ שאין מכירין:

לפיכך. הואיל ונזקקין להם
אע"פ שאין מכירין אותם:

אין כותבין גט חליצה. עדים
הרואים בחליצה ובמיאון אין
כותבין ונותנין לה להיות בידה
לזכות אא"כ מכירין שהן יבם
ויבמה והשתא דאין כותבין
אא"כ מכירין אי נמי לאו יבמה
הוא לא נפיק חורבה מיניה דכל
כמה דלית לה גט חליצה לא
נסבי לה:

חיישינן לב"ד טועין. אם כתבו
לה עדים ראינו שחלצה בפנינו
מפלוני ואפילו לא כתבו בו
ואישתמודעיהו חיישינן שמא
תראה גט זה לב"ד אחר
ויסמוכו עליו ולא יבדקו אם
פלוגי זה הכתוב בגט זה יבמה
הוא אם לאו וישיאו אותה ויהיו
טועין בהלכה שאין יודעין
שחולצין וממאנין ואע"פ שאין
מכירין:

לפיכך. הואיל ואין חולצין
אא"כ מכירין:

כותבין גט חליצה. עדים שראו
שחלצה יכולין לכתוב לה ואע"פ
שאין מכירין ולא חיישינן שמא
טעו ב"ד בהלכה זו לומר חולצין
אף על פי שאין מכירין וחלצו
לה ממי שאינו יבמה:

אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא:

חולצין אף על פי שאין מכירין.

ממאנין - אף על פי שאין מכירין.

לפיכך, אין כותבין גט חליצה אלא אם כן מכירין,

ואין כותבין גט מיאון אלא אם מכירין, דחיישינן לבית דין טועין.

ורבא דידיה אומר:

אין חולצין אלא אם כן מכירין,

ואין ממאנין אלא אם כן מכירין.

לפיכך, כותבין גט חליצה אף על פי שאין מכירין,

וכותבין גט מיאון אף על פי שאין מכירין,

ולא חיישינן לבית דין טועין.

27. קו, ב

רש"י

מתני'
 עצה ההוגנת לו. כלך אצל
 שכמותך ואל תכניס קטטה
 לתוך ביתך:
 בלשון הקדש היו אומרים.
 במסכת סוטה (דף לב.) נפקא לן
 מקראי בפי אלו נאמרין:
 בכפר עיטם. בתלמידים
 היושבים שם לפני רבן בשעת
 החליצה:

גמ'
 קוראה. מאן יבמי (דברים כה):
 וקורא. לא חפצתי לקחתה
 (שם):
 חולצת ורוקקה וקוראה. ככה
 יעשה לאיש (שם):

קו, ב מְשֻׁנָּה

מְצוֹת חֲלִיצָה:
 בָּא הוּא ויבְמִתּוּ לְבֵית דִּין,
 וְהוּ, מְשִׁיאִין לוֹ עֶצֶה הַהוֹגֵנֶת לוֹ,
 וְשָׂאָמַר: "וְקִרְאוּ לוֹ זְקֵנֵי עִירוֹ וְדַבְרוּ אֵלָיו" (דברים כה, ח),
 וְהִיא אוֹמֶרֶת: "מֵאֵן יבְמִי לְהִקִּים לְאֲחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יבְמִי" (דברים כה, ז),
 וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא חֲפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ" (דברים כה, ח),
 וּבְלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הֵיוּ אוֹמְרִים.
 "וְנִשְׂאָה וּבְמִתּוּ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחֲלִיצָה נַעֲלוּ מֵעַל רִגְלוֹ וְיִרְקַה בְּפָנָיו" (דברים כה, ט),
 רֹק הַנִּרְאָה לְדִיּוּנִים.
 "וְעֵנֶתָה וְאָמַרְתָּ כִּכָּהֵן יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו" (דברים כה, ח),
 עַד כָּאֵן הֵיוּ מְקַרְוִין.
 וּכְשֶׁהֱקִירָא רַבִּי הוֹרְקָנוֹס תַּחַת הָאֵלֶּה בְּכַפֵּר עֵיטָם, וְגַמְרָא אֶת כָּל הַפְּרָשָׁה,
 הוֹחֲזִקוּ לְהִיּוֹת גּוֹמְרִין כָּל הַפְּרָשָׁה.
 "וְיִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנֶּעַל" (דברים כה, י).
 מְצוּהָ בְּדִיּוּנִים,
 וְלֹא מְצוּהָ בְּתַלְמִידִים.
 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
 מְצוּהָ עַל כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לומר: "חֲלוּץ הַנֶּעַל".

גְּמָרָא

אמר רב יהודה:
 מצות חליצה:
 קוראה, וקורא, וחולצת, ורוקקה, וקוראה.

מאי קמשמע לן? מתניתין היא!

הא קמשמע לן: מצוה הכי, ואי אפיד - לית לן בה.

תניא נמי הכי:
 "בין שהקדים חליצה לרקיקה,
 ובין שהקדים רקיקה לחליצה -
 מה שעשה עשוי".

28. קו, ב

רפ"י

דמקרי גט חליצה. המקרא את האשה בשעת חליצתה: **מוזה רבא בלא אבה יבמי.** דבעינן שלא יפסיק דאי מפסיק משמע דהאי לא ארישא קאי דאמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא כלומר לא מאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי לקחתה שהיא פתיחת קריאתו ליכא למימר הכי לא לעיל קאי ואי מפסיק לית לן בה:

ממאן עד יבמי. ומפני שהגט אינו משורטט לא בעי למיכתב כוליה פסוק דקיי"ל (גייטין דף ו:): אין כותבין ד' תיבות בלא שרטוט:

משרטוט. גט חליצה וכתב לכולא פרשתא אקרינוה לדידה מאן יבמי וגוי וכן כולם וקיימא לן שלש תיבות של מקרא כותבין בלא שרטוט ד' אין כותבין בפי קמא דגיטין (דף ו:): **והא לא נתנו ליכתב.** פרשה בפני עצמה במסכת גיטין בפרק הניזקין (דף ס.) דקתני אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה:

והלכתא כמר זוטרא. דכותבין דלא דמי לכותב מגילה לתינוק להתלמד בה דהתם אדעתה דפרשתא כתיב ליה דתיהוי כמגילה קטנה וקים לן (שם) תורה חתומה ניתנה אבל האי ספירת דברים הוא ולא בקדושתיה הוא הלכך הלכתא כמר זוטרא דבמקום מצוה שרי:

אמר אביי:

האי מאן דמקרי גט חליצה, לא ליקרי לדידה **"לא"** לחודיה, ו**"אבה יבמי"** לחודיה, משמע: אבה יבמי.

א"ל, **"לא אבה יבמי"**.

ולא ליקרי לדידה **"לא"** לחודיה, **"חפצתי"** לחודיה,

משמע: **"חפצתי לקחתה"**,

א"ל: **"לא חפצתי לקחתה"**.

רבא אמר:

אפסוקי מילתא היא,

ואפסוקי מילתא לית לן בה.

רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקמצטער ומקרי לה: **"לא אבה יבמי"**.

אמר ליה:

לא סבר ליה מר להא דרבא?

אמר ליה:

מודה רבא ב**"לא אבה יבמי"**.

אמר אביי:

האי מאן דכתב גיטא דחליצתא, ליתוב הכי:

אקרינוה לדידה מן **"מאן יבמי"** עד **"אבה יבמי"**,

ואקרינוהו לדידה מן **"לא"** עד **"לקחתה"**,

ואקרינוהו לדידה: מן **"כה"** ועד **"חלוץ הנעל"**.

מר זוטרא משרטוט, וכתוב לכולא פרשה.

מתקיף לה מר בר אידי:

והא לא ניתו לכתב!

והלכתא כנותיה דמר זוטרא.

29. קו, ב

רָס"י

וּקְלַטְתּוּ הַרוּחַ. לְרוּק וְהַעֲבִירוּ
שְׁלֵא בֵּא לִפְנֵי הַיִּבְסִים:
אֵיכָא בְּפִנּוּ. כִּיּוֹן שִׁיצָא מִפִּיה
הִיָּה בְּפִנּוּ:
לְהַדִּי אִפִּיה. לְגַד פְּנֵי שִׁירָא הוּ
לְמוֹל פְּנֵי קוּדָם שִׁיקְלִטְהוּ
הַרוּחַ:
תּוּמָא. שׁוּמִים:
גְּרִישְׁתָּא. אַרְזִילִיא {חֹמֶר,
טִין} בְּמַעֲבָה הָאֲדָמָה (מַלְכִים א
ז) מִתְּרַגְמִינָן בְּגְרִישְׁתָּא
דֶּאֲרַעָא:

אָמַר אַבְי:

רְקָקָה, וּקְלַטְתּוּ הַרוּחַ - לֹא עֲשִׂתָּהּ וְלֹא כְּלוּם.

מָאִי טַעְמָא?

"וְרָקָה בְּפִנּוּ" (דְּבָרִים כה, ט) בְּעֵינָן.

הַלְכָּךְ הוּא אַרְוֶךְ וְהִיא גּוֹצָה - קְלַטְתּוּ הַרוּחַ אֵיכָא "בְּפִנּוּ".
הִיא אַרְוֶכָה וְהוּא גּוֹץ בְּעֵינָן עַד דְּמַטֵּי לְהַדִּי אִפִּיה וְהַדְּרָ אֲזִיל.

אָמַר רַבָּא:

אֲכִלָּה תּוּמָא וְרָקָתָה,

אֲכִלָּה גְּרִישְׁתָּא וְרָקָתָה -

לֹא עֲשִׂתָּהּ וְלֹא כְּלוּם.

מָאִי טַעְמָא?

"וְרָקָה" מַעְצָמָה בְּעֵינָן, וְלִיכָא.

וְאָמַר רַבָּא:

צְרִיכִי דִּיֵּינִי לְמִיחֻזֵי רוּקָא כִּי נְפִיק מִפּוּמָא דִּיבְמָה,

דְּכַתְיִב: "לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים... וְרָקָה" (דְּבָרִים כה, ט).

30. קו, ב

"וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֵלוּץ הַנֶּעֱלָ" (דברים כה, ח), מִצְוָה בְּדִיּוּנֵינוּ וְלֹא [מִצְוָה] בְּתַלְמִידִים.
 [רבי יהודה אומר:
 מִצְוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לֹמֵר: "חֵלוּץ הַנֶּעֱלָ"].

תניא

"אמר רבי יהודה:

פעם אחת היינו יושבים לפני רבי טרפון, ובאתה יבמה לחלוץ,
 ואמר לנו: ענו בולכם: "חלוץ הנעל", "חלוץ הנעל", "חלוץ הנעל".

הדרן עלך מצות חליצה